

EstF 9 ÄLDRE HANTVERKSMÄSSIGA NÄRINGAR I VISBY.

A. Allmänt.

1. Berätta hur och av vem (i släkten?) näringen upptogs: vilket yrke hade den förste företagaren förut och hur kom han på idén? Hur har näringen sen förts vidare (i släkten?) till våra dagar (eller upphört)? Har rörelsen varit ordnad som familjeföretag (bolag)? Hur har den gått i arv?
2. Hur stor konkurrens har man haft att räkna med (i Visby? på landsbygden?) i begynnelsen, under senare tid?
3. Gjordes arbetet enbart på beställning eller även för att salubjudas? (Jfr nedan C 4)
4. Utfördes arbetet för ngn förläggare, som höll råmaterialet? Färdigställdes varan helt el för vidare bearbetning av andra (ev olika för olika varusorter)? Avstod man helt från vissa yrkesgrenar?
5. Pågick arbetet likformigt året runt? Eller berodde det av årstider, el var produktionsförmågan beroende av annan sorts växling, så att t ex efterfrågan (verksamheten) var särsk stor om våren (under varma årstiden), produktionskraften tidvis nedsatt av brist på arbetare? Arbetade man ihop lager under tider då efterfrågan sinade? (Jfr B 7)
6. Försörjdes familjen uteslutande med näringen som här skildras? Om sysslorna voro flera, vilken var huvudsysslan?
7. Fanns det i Visby sammanslutningar av yrkets skilda utövare? Ändamål i så fall: arbetshjälp i trångmål? sjukhjälp? hjälp åt anhöriga? sällskaplig samvaro? - Några minnen av skrämmässiga anordningar?
8. Har företagaren bytt bostad sedan rörelsen grundades? Orsaker i så fall? Uppgiv adresserna. Ha arbets- el affärsutrymmena utvidgats? minskats? flyttats från ursprungligt sammanhang med hemmet? till annan stadsdel? Orsaker? Adresser! (Jfr B 4)

B. Arbetets teknik.

1. Vilka familjemedlemmar deltog i arbetet?
2. Fanns det medhjälpare: äldre, yngre? Antal och speciella uppgifter? Benämningar på dem?
3. Hur förlöpte en vanlig arbetsdag: då verksamheten var i full gång? då rörelsen måste stå mera stilla? Skildra för vartdera fallet (utan överdrifter): hur lång arbetsdagen var, intensiteten i arbetet, arbetspauserna. Fanns det (tidvis?) indelning i skift? Hur kallades arbetsskift, resp fritid? (Jfr B 7)
4. Var utfördes arbetet: utomhus? i boningsrum? i särsk lokal, resp byggnad på annat håll i staden? Hur kallades de olika utrymmena? Inredning av boningsrum, verkstad, lagerlokaler o likn. (Gör på olinjerad sida - utan att då skriva på motsatt sida! - en

enkel plan; numrera så rummen med siffror, inredningens föremål med bokstäver, och gör sen på särskilt blad förteckning med beskrivningar till dessa nr och bokstäver.)

5. Vilka verktyg brukades, deras benämningar (på visbymål - om det fanns - understruket, resp på rikssvenska), och deras utseende? (Rita gärna. Helst nytt blad för varje.)
6. Vilket råmaterial (el vilka råvaror)? Varifrån och hur (brevledes? gm fastlandsresor?) köptes (resp hämtades, tillfördes) arbetsmaterialen? Kom det bönder med råvaror vissa avtalade dagar, då de skulle ha betalt och trakteras? Eller köptes råvaran i mera fri form, utan avtal för längre tid? Priser förr och nu vid råvaruköp?
7. Beskriv själva handarbetets gång från första verktygstaget till det sista. (Hänvisa till föreg beskrivn av redskapen!) - Angiv olika arbetstempon, då t ex varan undansattes för torkning el likn. Hur kallades olika former och tillstånd av varan under dess bearbetning? Tillverkades bara ett föremål eller hade man samtidigt flera under arbete? Hur bar man sig åt därmed? Begagnades maskinella anordningar, drivna av särskild kraft (hand-, fot-)? Var köptes sådana maskiner (försäljare? tillverkare?) el gjordes de hemma?

Har arbetet alltjämt samma natur, el har förändring inträtt gm elektrifiering, motorisering el likn? I så fall när och hur?

Fotografier är välkomna (ev enbart meddelande, att såna finnas) av verktyg, maskiner, lokaler och byggnader (innan och utan), liksom av arbetsprodukter i olika stadier.

C. Den färdiga produkten.

1. Räknades den färdiga varan i t ex dussin, tolfter, hundratal, däckel el likn? *Skock = 60 st (ex. valvörter)*
2. Benämningar på olika varor med olika namn, t ex efter olika storlek (i tum el likn).
3. Fanns det skämtsamma namn på varorna?
4. Anordningar för den färdiga varans försäljning (i parti el minut?): i direkt samband med verkstaden, på torg el i mera avlägsen försäljningslokal? Försäljning på resor? Avsättningsväxlingar med olika årstider o likn konjunkturer? Vad betalades förr och nu? Vilka köpte (beställde)? Minnen av dråpliga affärer, originella kunder o likn.

D. Speciella traditioner och folkminnen om yrket.

1. Skrock el vidskepelse i samband med arbetet: hämta varan viss dag? somliga dagar el visst väder olämpliga? verksamhet vid ny, nedan el fullmåne?
2. Särskilda dagar för el anledningar till festligheter el större ledigheter? Annorlunda nu än förr?
3. Fester med särskilda seder och bruk, t ex när någon togs in i yrket? Skämtsamma prov? Skyldighet att bjuda?

4. Kamratskapets trevnad och tvisteämnen. Förmän och anställda, dito.

E. Anvisningar.

Angiv namn, ålder (årtal), födelseort för yrkets utövare i Visby, som äro kända.

Meddelarens eget namn, yrke, födelseår och födelseort.

Låt inte frågelistan bli ett tvång!

Skriv kort hellre än att tappa sugen!

Punkter som inte är tillämpliga gås förbi.